

Kisfalusi Renáta

Az életben maradás művészete (Egy őskori ábrázolás elemzése)

„A művészet örök, vagy ahogy a latinok mondták »hosszú«, olyan hosszú, hogy a legősibb esztétikai csírákat hordozó emberi lét kezdetéig ér.”¹ Ezekkel a szavakkal köszönti Vályi Rózsi kiváló tánc-történész azokat, akik a mély és átfogó műveltség részének tekintik az első táncos mozdulat megszületését. Ugyanis a tánc kiemelkedik a művészetek közül. Nem csupán utánozza környezetét, hanem megeleveníti azt, s önálló valósággá alakul át. Amíg egy kép festéséhez ecsetre és festékre, a zene megszólaltatásához hangszerre van szükségünk, addig a tánc eszköze az eleven, élő test, melynek tudatos használatára csak az ember képes. Ezért lehet mondani, hogy a tánc mindig élő.

Igazán nehéz feladatnak tartom egy állandóan lélegző, mozgó tevékenység hiteles kimerevítését. Paradox jelenségnek tűnik az aktív tánc statikus ábrázolása, megfestése. Számomra komoly kihívást jelent egy ilyen kép újra megelevenítése befogadóként. Az őskorban a varázslásnak és a mágianak kiemelkedően fontos szerepe volt. Rövid írásom címe –Az életben maradás művészete– is a vadászatra utal, hiszen az ősember

élete a vadászat sikerességétől függött, a vadászat sikerességét pedig – hite szerint legalábbis – a vadászmágia biztosította. Ez a láncolat segítette a természet-közeli népek életben maradását. A vadászatot segítő varázslások rituáléja táncos esemény volt. Az állat mozdulatait, viselkedését, majd a vad elejtését táncolták el, s közben a természet erőinek tisztelegtek, amelyek nélkül nem lehet sikeres a vadászat. Egy vadállat leterítéséhez a természet-közeli embernek hihetetlen mértékű koncentrációra és testtudatra volt szüksége. Ezt a fajta tudatosságot és magabiztosságot csak úgy tudta elsajátítani, ha a mozdulatokat – lesben állás, bekerítés, támadás, az íj felhúzása, gyors futás – a tökéletességig kigyakorolta. A precíz gyakorlásnak elsődleges eszköze a tánc volt.

A vadászmágia megfestése hasonlóan nagy jelentőségű lehetett, mint eltáncolása. Ez a feladat vagy a sámán, vagy egy, a közösségben ezt a feladatot betöltő „festő” dolga volt. A kutatások azt bizonyítják, hogy ezek a varázslással kapcsolatban álló barlangrajzok sötét, szűk helyeken készültek, melyek valószínű mágikus helyek voltak a természeti népek életében. Az alábbiakban egy ilyen, a Szaharából előkerült, jégkorszakból származó falfestmény elemzésére teszek kísérletet.²

Az alkotó a mozgás azon pillanatait állította meg, melyek magukban hordozzák a következő mozzanatot is. Emiatt bennem olyan érzést kelt, mintha a kép bármelyik percben megelevenedhetne, hisz az alakok nem stabilak és merevek, hanem éberek és dinamikusak. A szereplők térbeni

¹ Vályi, 1969. 11.

² Lhote, 1977. 39. kép. Íjászok, Ti-n-Tazaríft – Szahara.

és időbeni viszonya, valamint cselekvéseik- a lesben állás, az íj felhúzása, a lövés pillanata- mozaikszerűen tárják elénk a vadászat fontos momentumait. A dinamikus mozgást érzékeltetik az izmok határozott körvonalai, a végtelenbe nyúló, áramvonalas testek és a széles elrugaszkodások, ugrások. A vadászok különböző testhelyzetei határozottságot és testtudatot sugároznak, ugyanakkor a jégkorszakban élt ember szépérzékét is bizonyítják. A tér-idő viszony az alakok között tisztán kirajzolódik. A támadás különböző fázisaiban helyezkednek el a vadászok – ez mutatja a más-más időbeli helyzetet. A térbeli hatásokat is felismerték és ábrázolták, a távolabb lévő alakok arányosan kisebbek, mint a közelebb elhelyezkedő emberábrák. Egyszóval a Szaharából előkerült rajzból egy tudatos, bekerítő, több irányból érkező támadásra következtethetünk.

A kilenc alak külön vizsgálatra is érdekes, hiszen mindannyiuk testhelyzete mást akar kifejezni és a funkciójuk is különbözik egymástól. Az 1-es és 2-es emberképek hasonló testtartásban vannak. Mindketten hajlított térdel állnak, felsőtestüket előre döntik, s az íjuk leeresztett tartásban van, ami készülődő, lesben álló mozzanatra utal. A 3-as és az 5-ös ember alakokat épp a lövés pillanatában ábrázolták. A kecses, végtelenbe nyúló mozdulat a nyílvesző erőteljes és biztos célba érését segíti. A lendületes ugrás közben láthatóak az izomzat körvonalai. Az alakok formái, idomai hasonlítanak egy mai balettművész testalkatához: karcsú derék, hosszú, izmos lábak, kecses fejtartás és emellett szemmel láthatóan nagyon hajlékonyak is. A felsőtest megtartása (3-nál függőleges tengely mentén, 5-nél 45 fokban előre döntve) arra utal, hogy a mozdulatokat olyan mértékig kigyakorolták, hogy vadászat közben csak az állatra kellett figyelniük, hiszen a tökéletes mozgáskoordináció reflex-szerűen működött náluk. Ehhez volt szükség a táncos gyakorlásra, a test tudatos, mégis természetes irányítására. A 4-es és a 9-es emberek szintén lendületes, széles ugrást végeznek. Egyiküknél sincs íj, így megfigyelhető a kezek mozgása, mely támadó jellegű és feltétlenül segíti a dinamikus mozgást. Az ő szökkenésük is kecses és előre hasító, hajlékonyságuk szembetűnően nagymértékű. A 6-os, 7-es és a 8-as alakok mozgásában hátrébb szorul a dinamika. A vadászok láthatóan egy helyben állnak (7-es, 8-as), vagy esetleg egy lépést mozdulnak (6-os), de semmiképp nem lendületes, támadó viselkedést ábrázol a rajz. A test azonban itt sem hanyag. Ez arra utal, hogy bár nem ők végzik a konkrét támadást, éberségük mégis lankadatlan, ami a testtartáson jól megfigyelhető. A vadászó csapat együttműködése, az állandó egymásra figyelés, a sérülések elkerülése mind-mind alapvető feltétele az életben maradásnak.

A közös rituális táncok átélése és folytonos gyakorlása az egyéni testkoordináció mellett a közösség összetartozását és tökéletes összhangját is biztosították a természet-közeli ember veszélyes életében. Egy közösség számára ma is ugyanolyan fontos lenne az összehangolt, gördülékeny munka, ahol mindenki tudja a feladatát, ahol egymás segítése, nem pedig hátráltatása a fő szempont. A saharai íjászokról készült rajz lehet arra példa, hogy a közösség (legyen az ország, város vagy család) létét nem az egyéni érvényesülés biztosítja, hanem az, hogy egy csoport tagjaként milyen mértékben tudom kiegészíteni és segíteni a velem együtt élők mindennapjait. A tánc mai napig erre tanít.

Irodalomjegyzék

Lhote

1977 Lhote Henri: *Sziklafestmények a Szaharában*. Budapest, Gondolat, 1977.

Vályi

1969 Vályi Rózsi: *A táncművészet története*. Budapest, Zeneműkiadó, 1969.